

УДК 347.73

Роздайбіда А. А., здобувач Національного університету державної податкової служби України

Щодо оподаткування позикових коштів податком на доходи фізичних осіб за наслідками податкових перевірок

Стаття присвячена дослідженню проблемних аспектів та особливостей оподаткування позикових коштів податком на доходи фізичних осіб за наслідками податкових перевірок. Перш за все автором зазначається, що оподаткування позикових коштів регулюється цілим комплектом законодавчих норм, які мають специфічне та, подекуди, суперечливе поєднання. З огляду на це, автор статті при її написанні робить основний акцент саме на аналізі законодавчих актів, які регулюють зазначену проблематику. Особливу увагу приділена аналізу податкових перевірок, зокрема документальних.

Ключові слова: позикові кошти, кредит, податкова перевірка, документальна перевірка, податок на доходи фізичних осіб, оподатковуваний дохід.

Статья посвящена исследованию проблемных аспектов и особенностей налогообложения заемных средств налогом на доходы физических лиц по результатам налоговых проверок. Прежде всего автором отмечается, что налогообложение заемных средств регулируется целым комплектом законодательных норм, которые имеют специфическое и, местами, противоречивое сочетание. Учитывая это, автор статьи при ее написании делает основной акцент именно на анализ законодательных актов, регулирующих указанную проблематику. Отдельное внимание уделено анализу налоговых проверок, а именно документальных.

Ключевые слова: заемные средства, кредит, налоговая проверка, документальная проверка, налог на доходы физических лиц, налогооблагаемый доход.

The article investigates the problematic aspects and features of taxation leveraged tax on individual income tax consequences of audits. First of all, the author states that tax borrowed funds is governed by a set of legal rules that are specific and sometimes contradictory combination. In view of this, the author in writing it focuses precisely on the analysis of legislation regulating the mentioned problems. Special attention is paid to the analysis of tax audits, including documentaries.

Keywords: borrowed funds, credit, tax audit, documented test, Income tax, taxable income.

Актуальність. В умовах сучасної реальності підприємницьку діяльність досить часто складно уявити без залучення позикових коштів. Однак, левною комплексністю характеризується застосування законодавчих норм при оподаткуванні позикових коштів. Відносини оподаткування та відносини кредитування характеризуються не лише різною правовою природою, але і специфічним поєднанням впливу відповідних законодавчих норм. Багато суперечностей виникає стосовно правомірності включення позикових коштів до складу оподаткованого доходу громадянина та нарахування податкових зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень. Слід зазначити, що теоретичним і практичним проблемами оподаткування позикових коштів вченими приділялася увага, серед них окремо можна виділити праці М.М. Агаркова, А. Жихарева, В.Д. Лагутін, Т.В. Бес-сараб та інші.

Мета. Метою статті є дослідження особливостей оподаткування позикових коштів податком на доходи фізичних осіб за наслідками податкових перевірок.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 162 Податкового кодексу

України платниками податку, зокрема, є фізична особа — резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи, і фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні. Згідно із підп. 14.1.54 п. 14.1. ст. 14 Податкового кодексу України дохід з джерелом їх походження з України — це будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України (включаючи виплату (нарахування) винагороди іноземними роботодавцями), її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні.

До такого доходу входять у тому числі, але не виключно, доходи у вигляді:

а) процентів, дивідендів, роялті та будь-яких інших пасивних (інвестиційних) доходів, сплачених резидентами України;

б) доходів від надання резидентам або нерезидентам в оренду (користування) майна, розташованого в Україні, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до розташованих в Україні портів;

в) доходів від продажу рухомого та нерухомого майна, доходів від відчуження корпоративних прав, цінних паперів, у тому числі акцій українських емітентів;

г) доходів, отриманих у вигляді внесків та премій на страхування і перестраховування ризиків на території України;

г) доходів страховиків — резидентів від страхування ризиків страховальників — резидентів за межами України;

д) інших доходів від діяльності, у тому числі пов'язаних з повною або частковою переуступкою прав та обов'язків за угодами про розподіл продукції на митній території України або на територіях, що перебувають під контролем контролюючих органів (у зонах митного контролю, на спеціалізованих ліцензійних митних складах тощо);

е) спадщини, подарунків, вигравів, призів;

є) заробітної плати, інших виплат та винагород, виплачених відповідно до умов трудового та цивільно-правового договору;

ж) доходів від зайняття підприємницькою та незалежною професійною діяльністю.

Отже, кошти, що отримувалися громадянином для подальшого розміщення на депозитних рахунках фінансових установ, можна розглядати лише у вигляді доходів, закріплених в абз. «є» та «ж» підп. 14.1.54 п. 14.1. ст. 14 Податкового кодексу України — інших виплат та винагород, виплачених відповідно до умов трудового та цивільно-правового договору; доходів від зайняття підприємницькою та незалежною професійною діяльністю.

Щодо доходів від зайняття підприємницькою та незалежною професійною діяльністю, то тут слід звернутися Господарського кодексу України. Згідно із ст. 42 Господарського кодексу України підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання є громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

В той же час, згідно із підп. 14.1.226 п. 14.1. ст. 14 Податкового кодексу України незалежна професійна діяльність — участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих

санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою - підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб.

При отриманні позикових коштів в переважній більшості випадків громадяни в органах ДПС як суб'єкт господарювання (підприємець) не реєструються. Таким чином, суми позичених грошових коштів не можуть розглядатися як дохід від зайняття підприємницькою чи незалежною професійною діяльністю. Якщо розглядати позичені кошти як інші виплати та винагороду, виплачену відповідно до умов трудового та цивільно-правового договору, слід виходити із приписів Цивільного кодексу України.

Відповідно до ст.ст. 1046 та 1047 Цивільного кодексу України за договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості. Позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. Якщо договором не встановлений розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

Договір позики укладається у письмовій формі, якщо його сума не менш як у десять разів перевищує встановлений законом розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а у випадках, коли позикодавцем є юридична особа, – незалежно від суми. Таким чином, договір позики може бути як письмом, так і усним. За умови, що сума договору позики не перевищують десятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, сторони можуть обрати усну форму договору. Існування усного договору може (але не обов'язково) підтверджуватися розпискою позичальника. Отже, ні позичальника, ні у позикодавця може і не бути документів, що підтверджують укладання договору позики.

Разом із тим, у абз. «є» підп. 14.1.54 п. 14.1. ст. 14 Податкового кодексу України йдеться про виплати і винагороди. Визначення понять «виплата» та «винагорода» не містяться ні у Податковому, ні у Цивільному кодексі України. Однак, аналіз норм Цивільного кодексу України дає можливість дійти висновку, що і «виплата» і «винагорода» пов'язуються із переходом права власності. Тобто особа, яка отримує виплату та/або винагороду, не повинна повертати їх.

У випадку із позикою, сума коштів підлягає поверненню позикодавцеві. Те ж саме відбувається у випадку укладення кредитного договору. Відповідно до ст. 1054 Цивільного кодексу України за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти. До відносин за кредитним договором застосовуються положення параграфу 1 цієї глави «Позика», якщо інше не встановлено цим параграфом і не випливає із суті кредитного договору. Отже, кредит можна розглядати як різновид позики, у якому позикодавцем (кредитором) виступає банк або інша фінансова установа.

Згідно ж підп. 165.1.29 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку не включається основна сума кредиту, що отримується платником податку (протягом строку дії договору). Тобто сума кредиту прямо не включається до загального місячного (річного) опо-

даткованого доходу. Виходячи з цього, можна дійти висновку, що для позичальника сума позики не може розглядатися як виплата чи винагорода, як наслідок і не може оподатковуватися податком на доходи фізичних осіб.

Також слід зазначити, що ст. 54 Податкового кодексу України передбачено, що платник податків самостійно обчислює суму податкового та/або грошового зобов'язання та/або пені, яку зазначає у податковій (митній) декларації або уточнюючому розрахунку, що подається контролюючому органу у строки, встановлені цим Кодексом. Контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму грошових зобов'язань, зменшення (збільшення) суми бюджетного відшкодування та/або зменшення (збільшення) від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми податку на додану вартість платника податків, передбачених цим Кодексом або іншим законодавством, якщо платник податків не подає в установлені строки податкову (митну) декларацію.

Неподання платником податків в установленій законом строк податкової декларації або розрахунків, якщо їх подання передбачено законом, має наслідком призначення документальної позапланової перевірки (ст. 78 Податкового кодексу України). Згідно із Порядком оформлення результатів документальних перевірок з питань дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, затвердженим наказом ДПА України від 22.12.2010 р., № 984 документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених Кодексом податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами) та яка проводиться на підставі податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, а також отриманих в установленому законодавством порядку органом державної податкової служби документів та податкової інформації, у тому числі за результатами перевірок інших платників податків.

Висновки. Отже, проведення документальної позапланової перевірки базується на відомостях податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів. Неможливість дослідження посадовими особами контролюючого органу вказаних документів, у тому числі із використанням інших способів податкового контролю, веде до неможливості визначення розміру податкового зобов'язання платника податку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №№ 13-14, 15-16, 17. – Ст. 112.